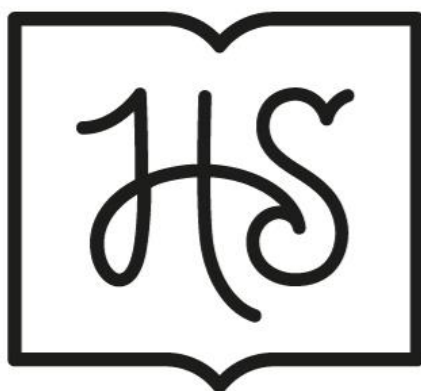

HISTORIA SCHOLASTICA

2/2017

Ročník / Volume 3

Praha / Prague 2017

Historia scholastica

Č. / No. 2/2017

Roč. / Vol. 3

Redakční rada / Editorial Board

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Zástupce vedoucího redaktora / Deputy Editor: PhDr. Markéta Pánková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filosofická fakulta University Karlovy v Praze)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Mgr. Magdaléna Šustová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Mezinárodní redakční rada / International Editorial Board

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

Prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

Prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

Prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

Prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

Prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Prof. PhDr. Blanka Kudláčová, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

Prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

Prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (University of Macerata)

Výkonný redaktor / Executive Editor: Mgr. Karel Ouroda, Ph.D., Mgr. Lucie Krausová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Vydavatel / Publisher:

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, www.npmk.cz

IČ 61387169

ISSN 2336-680X

Časopis Historia scholastica vychází 2x ročně.

Toto číslo vyšlo 31. prosince 2017.

Časopis **Historia scholastica** je zařazen do mezinárodních vědeckých databází Ulrich's a EBSCO.

Obsah

ÚVODNÍK	1
Tomáš KASPER Markéta PÁNKOVÁ Dana KASPEROVÁ	
STUDIE:	3
K antickým kořenům pojetí humanity (<i>Humanitas</i> před Komenským) Martin STEINER	
Pojetí humanity v edukační koncepci J. A. Komenského jako příspěvek k lidské budoucnosti Jana PŘÍVRATSKÁ a Vladimír PŘÍVRATSKÝ	17
Vznik obchodní akademie v Kolíně a výstavba reprezentativní budovy Hana ŠLOUFOVÁ KUČEROVÁ	23
Polské školství regionu Těšínského Slezska v 19. a na počátku 20. století Lucie ZORMANOVÁ	42
Úsilie o zachovanie akademickej autonómie na Slovenskej univerzite v období Slovenskej republiky 1939–1945 Janka ŠTULRAJTEROVÁ	54
Výchovná činnosť saleziánok na Slovensku 1940–1990 Adriana SARKÖZYOVÁ	69
K významu sdílení osobní minulosti pro narativní identitu Magda NIŠPONSKÁ	79
VARIA:	95
Vzpomínky Vojmíra Srdečného na studentské oběti nacismu	
Pavel Kohn a jeho vzpomínky na vzdělávání v období protektorátu a v době poválečné	98
Svědectví holocaustu – vzpomínky Helgy Hoškové	102
Těžké roky v gulagu a návrat do vlasti. Vzpomínky Věry Sosnarové	106

Vzpomínky Jiřího Zajíce na činnost skautů a aktivity tzv. skryté církve v době normalizace	111
DISKUZE: Pedagogická knihovna J. A. Komenského Magda JUNKOVÁ	116
REPORT: 11. sjezd českých historiků. Profesní setkání historiček a historiků ČR, Olomouc, 13.–15. 9. 2017 Magdaléna ŠUSTOVÁ	128
Výstava „Jsem Jehuda Bacon. Holocaust a poválečná doba očima izraelského malíře českého původu“ v Národním pedagogickém muzeu a knihovně J. A. Komenského Lenka LAJSKOVÁ a kol.	130
„Toho už jsme někde viděli.“ Zpráva o jedné originální a úspěšné výstavě Karel RÝDL	132
RECENZE: Pieter J. Goedhart – Jan C. Henneman – Hans van der Linde: Comenius en Naarden: Historische schets van het Comenius Museum en Mausoleum in Naarden. Komenský a Naarden: Nástin historie vzniku Muzea a Mauzolea J. A. Komenského v Naardenu Magdaléna ŠUSTOVÁ	135
Jan Šimek: Historie školních budov: od tereziánských reforem po současnost Růžena VÁŇOVÁ	137

VARIA:

Vzpomínky Vojmíra Srdečného na studentské oběti nacismu

PhDr. Vojmír Srdečný se narodil 6. října 1919 v Albrechticích nad Orlicí. V době uzavření českých vysokých škol studoval pouhých pět týdnů na Ústavu pro vzdělávání profesorů tělesné výchovy. Osudového dne 17. listopadu 1939 byl na Švehlově koleji v Praze zatčen. Poté byl až do 20. prosince 1940 vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen. Svoje studium mohl úspěšně dokončit až po osvobození. V poválečném období pracoval v Rehabilitačním ústavu v Kladrubech a ve Státních lázních Velké Losiny. Od roku 1964 působil jako odborný asistent na Pedagogické fakultě v Hradci Králové. V roce 1990 nastoupil jako odborný asistent na VOŠ a VŠTVS Palestra. Již několik let spolupracuje s Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského, kterému věnoval celou řadu materiálů týkajících se problematiky věznění českých vysokoškolských studentů v koncentračním táboře Sachsenhausen. Mimo jiné daroval muzeu i kopii seznamu vězněných studentů, kterou získal v Památníku Sachsenhausen.

Od 17. listopadu 1939, když se podíváte do kalendáře, uplynula řada let. Bylo napsáno několik desítek publikací. Rád bych připomněl tu nejrozsáhlejší, od Jozefa Leikerta, univerzitního profesora ze Slovenska, s názvem „Černý pátek, sedmnáctého listopadu“. Má téměř 400 stran, váží dva kilogramy a byla vydána v roce 2001. Další zajímavou publikací jsou „Trpké vzpomínky na 17. listopad 1939“ od historika Zdeňka Pousty. Kniha byla vydána Univerzitou Karlovou v roce 2014. Jednu z posledních publikací, od Jany Bartošové, pod názvem „Nesmíme zapomenout: Jan Opletal a další oběti listopadu 1939“, vydalo Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v roce 2015.

Tolik k informacím o důležitých publikacích k danému období, slovy pana dr. Srdečného, který již dále ve svém výkladu vzpomíná především na osobně prožité události.

Rád bych se s vámi podělil o několik vzpomínek. Vždy, když mám besedu s mládeží, tak se zeptám ředitele školy, zda mohu vyprávět studentům v sextě, septimě o velice drsných zážitcích? Jestli to vydrží? Někdy řekne, že raději ne, jindy mě nechá, ať vše řeknu, že to jsou už chlapi...

Vzpomínám, jak jsme po půlnoci dne 18. listopadu 1939 prošli branou a následně i přijímací procedurou, která byla velmi jednoduchá: ostříhali nás dohola, dostali jsme pruhované hadry a oproti Ruzyni nová čísla, která nahradila naše jména po celou dobu pobytu v lágru. Toto číslo bylo umístěno na levé straně saka na hrudníku nad červeným trojúhelníkem. Stejně číslo pak bylo přišito nad pravým kolenem na kalhotách. To bylo celé naše označení. Hned 20. listopadu 1939 jsme odeslali domů dopis, který nám byl nadiktován vedením tábora v němčině. Stálo v něm: „Oznamuji vám, že jsem zde, daří se mi dobře, jsem zdravý, oblečení, jídlo a kuřivo se nesmí posílat.“ Dva dny poté, dne 22. listopadu, nás shromáždili na „apelplatzu“, kde se nám dostalo výrazného poučení od velitele tábora o tom, že jsme zde na přeškolení čili na tzv. „überschullung“.

Další vzpomínky jsou již tragičtější. Dne 18. ledna 1940 došlo na mimořádnou zkoušku mrazem. Patnáct tisíc „heftlinků“ bylo přinuceno stát kolem tří hodin v mrazu minus 28 stupňů na „apelplatzu“, což byl jeden z nejstrašnějších zážitků v lágru. Na 300 vězňů vestoje zmrzlo a padlo bez života k zemi. Na odklizení těchto mrtvých osob jsem se také podílel, odtahoval jsem sedm mrtvých vězňů, které pak spálili.

K podobné hrůze došlo dne 8. února 1940, kdy velitel bloku – blockführer von Deetzen z bloku 52, křídlo B, vyhnal studenty za mrazu a dal je zaházet metrovou vrstvou sněhu, pod níž leželo 120 kolegů asi jednu hodinu. Šest z nich nepřežilo. Vzpomínám si, jak Sergej Machonin o těchto obětech kdysi řekl nebo napsal, že „...zemřeli s červeným ohněm v prsou a se sněhovou růží v ruce“.

Dva roky po tragických událostech u nás se sešli v Londýně dne 16. listopadu 1941 zástupci studentů několika desítek mládežnických organizací a představitelé spojeneckých vlád, aby vyhlásili 17. listopad „Mezinárodním dnem studentstva“ k uctění památky popravených a umučených studentů, kteří jako první zvedli svůj hlas na znamení odporu proti nacistickým utlačovatelům. V prohlášení se uvádí doslova: *„Prohlašujeme, že 17. listopad není pro nás pouze dnem, kdy studenti celého svobodného světa vzdávají poctu svým mrtvým československým kolegům a všem těm, kteří trpí stále ve věznicích a koncentračních táborech, avšak též dnem, kdy si připomínáme a budeme připomínat ideály, pro něž tito studenti trpěli a stále ještě trpí.“* Obsah tohoto prohlášení nás zavazuje pokračovat v odkazu 17. listopadu 1939.

Následující část vyprávění pana dr. Srdečného se týká sestavení seznamu 1278 československých studentů zavřených po 17. 11. 1939 do koncentračního tábora Sachsenhausen.

Po propuštění z koncentračního tábora bylo naším hlavním úkolem nalézt způsob, nejen jak pokračovat v přerušném studiu, ale také jak rozšiřovat informace o tragických událostech, které jsme zažili. Zprostředkovávali jsme je především formou publikací a besedami s mládeží i dospělými. Snažili jsme se však také získat ověřený seznam všech vězněných studentů, což se nám po dlouhých letech nakonec podařilo.

Díky tomu je možné do tohoto seznamu vězněných studentů, jenž čítá na 25 stránek formátu A4, nahlédnout. Kopie těchto seznamů jsem předal pěti našim organizacím, které se na předávání dále podílejí – Národnímu pedagogickému muzeu a knihovně Jana Amose Komenského, obecně prospěšné společnosti Živá paměť, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, Národnímu archivu a historické skupině 17. listopad 1939.

Sedm let jsem byl jedním z 27 členů evropské mezinárodní komise koncentračního tábora Sachsenhausen. Několikrát jsem v památníku někdejšího tábora prohlížel šuplíky a našel jsem zde tento seznam. Těch dvacet pět stránek. Trvalo to dlouho, než jsem se dostal k paní ředitelce Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského PhDr. Markétě Pánkové, několik let jsem proto čekal na jeho rozmnožení. Nyní jsou seznamy rozdávány a já doufám, že svůj účel splní. Je to něco mezi zázrakem a náhodou.

Možná by vás zajímalo, jak to bylo s těmi soupisy vězněných studentů. Už dvakrát jsem to zveřejňoval. V tomto seznamu je 1081 jmen s termínem 18. listopad 1939. Obsahuje křestní jména, příjmení, data narození a „heftlinkské“, tedy vězeňské číslo. Druhá, menší skupina 135 studentů přišla do tábora branou „Arbeit macht frei“ na počátku ledna 1940. Takže v polovině ledna 1940 bylo zaznamenáno celkem 1216 vězňů, vysokoškoláků. Skutečný stav byl necelých 1300 vězňů, konkrétně 1278.

Přestože mi politici a historici několikrát napsali, kolik tam bylo zavřených, domnívám se, že mám tento počet skutečný, tedy 1278. Jednalo se o oněch 1081 studentů, poté 135 dalších, kteří přišli v lednu 1940, a navíc 62 studentů, kteří byli přivlečeni mezi únorem a květnem 1940, protože v ten historický tragický den, v době zatýkání, nebyli na kolejích či na nich vůbec nebydleli a nacházeli se jinde. Policie je následně vypátrala a v průběhu oněch čtyř měsíců dopravila do koncentračního tábora.

Na závěr uvádíme ještě několik informací, které sdělil pan dr. Srdečný v průběhu diskuse po jedné ze svých přednášek.

Celkem jsem absolvoval za těch zhruba sedmdesát let něco přes padesát besed. Na nich, pokud je tam piano, si zahrajeme a zazpíváme „Život je jen náhoda“, pak přijde ještě několik odvážlivců – ať už studentů, nebo studentek – a na chodbě, když už odcházím, říkají: „Pane profesore, ale vy jste si z nás dělal legraci, vidíte?“ Tak si zase sedneme a opět vykládáme, jak to ve skutečnosti bylo s tím mrazem a s tím odklizením mrtvých, a když končíme, říkají: „Tak my si to ještě rozmyslíme, asi Vám budeme věřit.“

(Redakčně zkráceno a upraveno)

Použité zdroje

Paměť národa. *PhDr. Vojmír Srdečný (1919) – životopis* [online]. Post Bellum, o. p. s. © 2000–2018 [cit. 2018-1-3]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/774>.